

Razgovor

Ronald J. Grele

Ronald J. Grele (1934.) bivši je ravnatelj *Oral History Research Officea* na Sveučilištu Columbia. U više desetljeća teorijskog i organizacijskog rada na području oralne historije, bio je predsjednik *Oral History Association* (1987.-1988.), sudjelovao je u osnivanju *International Association of Oral History*, a radio je na mnogobrojnim istraživačkim projektima usmene povijesti. Obrazovanje je stekao na Sveučilištu Connecticuta i Sveučilištu Rutgers, a mjesto u povijesti discipline oralne historije stekao je djelom *Envelopes of Sound* iz 1975. Ta je knjiga, uz kasnija reizdanja, uvelike utjecala na sve usmene povjesničare svojim naglaskom na detaljnu analizu struktura intervjua-izvora. Obratom u disciplini kojeg je ta knjiga prouzročila, otvoren je novi prostor za promišljanje ideja oralne historije, nasuprot dotadašnjem arhivističkom shvaćanju discipline.

Razgovor je s engleskoj jezika prevela **Tina Miholjančan**, prof.

Pro tempore: Možete li nam reći što Vas je najviše nagnalo da se bavite područjem usmene povijesti?

U lipnju 1965. završavao sam s jednogodišnjim poučavanjem na koledžu Lafayette u Eastonu, Pennsylvania, s kojim sam započeo godinu dana prije, a nakon završetka specijalističkog stažiranja u okviru diplomskog studija povijesti na Sveučilištu Rutgers. Tada sam bio oženjen, otac četvero djece i nisam uspijevaio pronaći akademsko zaposlenje na onoliko (tko zna koliko) godina, koliko bi mi trebalo da napišem doktorat. Dok sam bio na Rutgersu, pročelnik Odsjeka za povijest postao je moj blizak prijatelj i mentor. Te je godine napustio Rutgers i postao urednik časopisa *American Historical Review* čije je sjedište tada bilo u Washingtonu D.C. Znao je da tražim posao, nazvao me jednu večer i pitao jesam li zainteresiran za rad na projektu *John F. Kennedy Oral History* koji se tada vodio u Nacionalnom arhivu u Washingtonu. Ne sjećam se da sam ikada prije tog trenutka čuo za usmenu povijest, iako sam morao imati neka saznanja o radu Studsa Terkela 1930-ih godina. Pitao sam: „Što je usmena

povijest?“ Moj prijatelj je odgovorio, „Ne brini, naučit ćeš.“

Otišao sam u Washington na razgovor i dobio posao. Tako da je zapravo pravo pitanje, „Što je to što me nagnalo da se i dalje bavim tim područjem?“ Nije bilo „područja“ usmene povijesti u Sjedinjenim Državama u to vrijeme. Postojali su ljudi koji su provodili istraživanja i koji su se nazivali povjesničarima usmene povijesti, ali zapravo nije bilo područja u smislu discipline s dobro definiranim područjem interesa, jasnom metodom, specijalnim publikacijama i organiziranim brojem praktičara. Nekoliko je sveučilišta (Columbia, UCLA, Berkeley, Fullerton u Kaliforniji) do tada utemeljilo programe, većinom arhivske prirode, koji su se provodili u knjižnicama. Postojao je i određen broj projekata u različitim federalnim ili državnim agencijama te u dvije predsjedničke knjižnice. Projekt *Kennedy* bio je drugi po redu u Uredu Predsjedničkih knjižnica. Tada se vodio u Nacionalnom arhivu. Radio sam godinu dana na projektu, potom sam otišao u Kaliforniju kako bih radio kao profesor na koledžu. Nisam se ozbiljnije bavio usmenom poviješću sve

do 1969. kada sam počeo raditi niz intervjua za svoj doktorat iz političke povijesti.

Ta je godina, kada sam radio na projektu *Kennedy*, bila iskustvo dvostruke prirode. Pozitivno je bilo to što sam radio s Charlesom T. Morisseyom koji je radio intervjue za projekt Harryja S. Trumana o usmenoj povijesti, a tada je vodio projekt *Kennedy*. Bio je nevjerovatan mentor. Pročitao je gotovo sve što je bilo objavljeno iz usmene povijesti, a čitao je dobro i dijelio je svoje znanje. Bio je izrazito umrežen s nekoliko povjesničara koji su se bavili usmenom poviješću. Izrazito se brinuo za metodu rada na terenu i na naš posao gledao kao na posao folklorista, sociologa i antropologa. Za mene je to bila godina osnova iz terenskog rada i promišljanja. Također sam uživao u intervjuiranju i smatrao sam da sam dobar u tome. Kada sad razmišljam o tome, jednog ću dana morati napisati zbog čega.

Negativno je bilo to što je bilo jako uznemirujuće raditi za vladu Sjedinjenih Država u vrijeme Vijetnamskog rata. Washington je bio podijeljen grad i svako društveno ili osobno iskustvo postajalo je predmetom žestoke rasprave. Uz to, unutar Nacionalnog arhiva, postojala je problematična briga oko čuvanja uspomene na John F. Kennedyja i osoblje Predsjedničkih knjižnica bilo je izrazito svjesno da će Robert F. Kennedy, brat pokojnog predsjednika, jednoga dana biti kandidat za predsjednika iz vlastitih zasluga. Ta briga i bojažljivost koju je ona izazivala, jako je utjecala na naš rad. I tako sam u lipnju 1966. otišao u Kaliforniju.

U rujnu te godine primio sam telefonski poziv od Morisseya koji je trebao doći u južnu Kaliforniju na organizacijski sastanak društva *Oral History Association* (siguran znak da se područje razvijalo i znamen njegovog sve prepoznatljivijeg identita i smjelosti). Sastali smo se za doručkom jedne subote i dok me nagovarao da dođem na sastanak, ja sam odbijao. Što se mene tiče, bavio sam se usmenom poviješću godinu dana i dok su neki aspekti tog iskustva bili zanimljivi, to je bilo nešto što sam radio i što, kako sam mislio, najvjerojatnije više nikada neću raditi. Kalifornija je bila predivno mjesto za provesti 1960-e, ali zaostajao sam u radu na svom doktoratu tako da smo se 1969. ponovno preselili na istok gdje

sam dobio posao na jednom koledžu u New Yorku. Ubrzo nakon što sam doktorirao (kao što sam rekao, radio sam intervjue kao dio istraživanja za svoj doktorat) iz cijelog niza kompliciranih razloga ponovno sam uspostavio kontakt s Morisseyom. On je u to vrijeme upravo potpisao vođenje projekta iz usmene povijesti za fondaciju Ford. Pozvao me da dođem i da mu budem asistent i ja sam prihvatio ponudu. Upravo je moj petogodišnji posao učvrstio moje zanimanje za usmenu povijest i naveo me da razvijem svoje interese za ono što je sada rapidno postajalo disciplina – postojalo je društvo, publikacija (*The Oral History Review*), sve veća bibliografija, kolegiji koji su se poučavali, certificirani programi, itd. (kako sam kasnije saznao, situacija u Engleskoj bila je prilično slična). Ponovni rad s Morisseyem, koji je u to vrijeme već bio predsjednik društva *Oral History Association* i zasigurno jedan od utemeljitelja te discipline u Sjedinjenim Državama, jedan je od čimbenika koji su iznova pobudili moje zanimanje. Na mene je znatno utjecao i moj raniji rad za vrijeme diplomskog studija, kao i prijateljstvo s Warrenom Susmanom s Rutgersa koji je bio značajna osoba u području kulturne povijesti koja se tada razvijala. Ono što je posebice zanimalo Warrena, bili su načini na koje se konstrukcija povijesti, prošlosti koja se može koristiti, može istražiti kao pokazatelj svim kulturnim konstrukcijama, i kako ta konstrukcija označava posredovanje između povijesti, mita i ideologije. Daljnji čimbenik bio je opći problem oko pitanja jezika i kulture u povijesnoj struci u tom trenutku. Ali zapravo stvarni rad, odnosno posebni načini na koji je bio strukturiran, doveli su me do toga da počnem cijeniti posebnu ulogu koju bi usmena povijest mogla imati kada se radi o rješavanju pitanja koja su tada bila od posebne važnosti za povijesnu metodologiju. Pisao sam o tome kako su ta pitanja u to vrijeme bila oblikovana i kako mi je taj rad omogućio da u usmenim iskazima pronađem način na koji mogu razumjeti kulturu time što je omogućeno razumijevanje složenog odnosa između pamćenja, mita, ideologije i svijesti u intervjuu usmene povijesti. U početku sam tražio strukturirane veze u intervjuu, ligvističke, društvene i ideološke. Objavljivanje

Envelopes of Sound 1975. obilježilo je moju potpunu predanost usmenoj povijesti. Shvatio sam da detaljna analiza usmenih izvora, posebice razgovornih iskaza, predstavlja neke od najzanimljivijih problema u historiografiji kakva je bila u to vrijeme. Dok sam se bavio tim pitanjima, Paul Thompson pozvao me da otputujem u Essex, u Englesku, na konferenciju europskih povjesničara usmene povijesti. Tamo sam upoznao brojne kolege, koji su mi postali prijatelji i koji su se, svaki na svoj način, u mnogim neusporedivim tradicijama bavili istim metodološkim pitanjima. Kocka je bila bačena. Više nije bilo povratka. Od tada se bavim usmenom poviješću i promišljam o terenskom radu, metodologiji i teoriji usmene povijesti.

Ovo je jako dugačak odgovor na Vaše pitanje, ali vjerujte mi, još uvijek je prekratak.

Pro tempore: Je li, za vrijeme Vaše karijere, postojala neka povijesna tema ili problem na koji usmena povijest nije mogla dati zadovoljavajući odgovor ili objašnjenje u metodološkom smislu?

Smatram da ovo pitanje zahtijeva dodatna objašnjenja kako bih shvatio ono što me želite pitati. S jedne strane postoje vrlo očigledni primjeri problema za koje usmena povijest ne može pronaći metodološka rješenja (što god ona bila): problemi mjerenja, stvari koje su se dogodile prije puno vremena, tajne povijesti. No, ne mislim da je to ono na što Vi mislite. Usmena povijest je metoda pomoću koje pokušavamo razumjeti prošlost i proces promjena kroz vrijeme. No ona je jedna od brojnih metoda poput: proučavanja pisanih tekstova, analize ruktovrina, materijalne kulture, brojeva, itd. Svaka ima svoje prednosti i nedostatke. Bojim se da ne razumijem pitanje.

Mislim da postoji nekoliko dimenzija tog pitanja koje predstavljaju prave dileme.

Intervjui koje je Terkel radio za *Hard Times*, kao što se može vidjeti, dokumenti su iz 1960-ih, a ne iz 1930-ih. Osim ako nas ne zanima kako nam intervjui usmene povijesti pričaju o vremenu kada su snimljeni, sav naš rad je retrospektivan. Intervjui koji se rade godinama kasnije ne mogu nas nikada

vratiti u trenutak u vremenu prije nego što su se donijele odluke, prije nego što su se nazirali procesi; u vrijeme kada je postojao put u moguće, u vrijeme zbrke, prije nego što se znalo kako će se stvari odviti, kada su činjenice bile otvorene za raspravu, kada je sve bilo nestabilno. Pisani dokumenti koji su nastali u ta vremena nude tu mogućnost. Primjerice, bilješke sastanka, ako su se ispravno vodile, govore su što je sve bilo planirano, o čemu se raspravljalo u trenutku njihova nastanka. Možemo vidjeti zbrku. Iako će nam intervjui o tom sastanku otkriti ono što je važno, ali nikad nije spomenuto u tim bilješkama, ili će nam pomoći protumačiti skrivene namjere, oni su uvijek podložni oblikovanju pamćenja.

Još nešto mi pada na pamet kao rezultat nekih ranijih razgovora s folkloristima. Intervjui usmene povijesti, koji se temelje na formatu pitanja i odgovora s povjesničarem, odnosno osobom koja vodi intervju i koja želi smjestiti to svjedočenje unutar onoga što se smatra povijesnim procesom, vrlo često unište priče kao priče. Ne možemo biti zadovoljni ako samo slušamo. Želimo više. Želimo kontekst. Izazivamo pamćenje, jezik i ideologiju koliko je to moguće. No istodobno želimo i priču. Zanima nas tekstualna konstrukcija, ali moramo shvatiti da konstrukcija ima puno oblika. Ponekad se ta dilema može riješiti terenskim radom, a ponekad ne.

Na sličan način moramo shvatiti da načini na koje razumijemo povijest u europskoj akademskoj tradiciji nisu univerzalni. U prošlosti su povjesničari težili ka stavljanju tih različitih vrsta razumijevanja pod zajedničku rubriku „mit“. Takva vrsta arogancije više nije moguća. Postoje drugi kreativni načini na koje su ljudi s vremenom i u drugim područjima svijeta shvaćali vrijeme, mislim konkretno na tvrdnje znanstvenika kao što je primjerice Dipesh Chakrabarty, koji u svom radu *Provincializing Europe* prikazuje dva različita pogleda na povijest. Recentni radovi koji teoretiziraju o mitovima imaju slične tvrdnje, samo s različitog aspekta. Usmena povijest kakvu mi poznajemo možda nije korisna metoda ispitivanja u drugim područjima svijeta gdje različit način razumijevanja metrike vremena zahtijeva

različit način razgovaranja. Sada mislim na neka djela Dennisa Tedlocka o Mayama.

Nadalje, iako se ne slažem s njom, Pierre Noirova kritika usmene povijesti da uništava pamćenje, dovodi do zanimljivih pitanja o onome što činimo; tema koja je danas prekompleksna za nas.

Daljnje razmatranje ograničenjima proizlazi iz toga kako se projekti iz usmene povijesti postavljaju ili provode s onima koji su preživjeli uistinu strašna iskustva. Holokaust je očigledan primjer.

Nažalost, naše doba je donijelo veliki broj slučajeva genocida, ugnjetavanja, etničkog čišćenja, ropstva ili nečega sličnog ropstvu, mučenja, brutalnosti, zatvaranja u samicu, kršenja ljudskih prava i brutalnog ratovanja. Jasno je da se povjesničari usmene povijesti, koji se bave tim pitanjima, suočavaju s problemima posttraumatskog stresnog poremećaja te ostalim obmanjujućim i dugoročnim posljedicama takvih iskustava koja mogu testirati granice metodologije. Dok su neki praktičari manje ili više prihvatili intervjuiranje usmene povijesti kao „terapeutsko“, takvo intervjuiranje, prema mom mišljenju, uistinu predstavlja metodološke probleme i ima ograničenja.

Pro tempore: Za Vašu knjigu *Envelopes of Sound* razgovarali ste s jednim od možda najpoznatijih povjesničara usmene povijesti, Studsom Terkelom. Njegova metoda bavljenja usmenom poviješću možda je potaknula čitatelje da vjeruju kako je on umjetnost intervjua smatrao slavljenjem osobe koju se intervjui. Koje je Vaše mišljenje ova, možda utilitarističkog, pogleda na usmenu povijest?

Postoje zapravo dva dijela ovog pitanja, ali oba su iznimno važna. Mislim da nema sumnje da je na Studsa, kojeg sam uvijek smatrao prijateljem, iznimno djelovala kulturna ideologija onoga što će kasnije biti poznato kao popularna fronta. U svojim temeljima ta ideologija smatrala je da je izvor povijesti kao procesa bila samosvjesna radnička klasa. Iz nekog razloga, smatralo se da se klasa povijesno ugnjetavala ili ignorirala ili crnila; njezin pogled na samu sebe; njezina povijest, a njezin

rad je ignorirala „mainstream“ historiografija. U većini svojih dijela Studs je pokušavao istaknuti našu brigu oko života i borbu ljudi koji uvelike nisu imali pristupa oblicima vlasti. To je komplicirani argument, ali kako je Mike Frisch već davno istaknuo, Studs nije bio naivan u svojem pristupu usmenoj povijesti, poprilično rano je uvidio da intervjui o životu u 1930-ima dokumentiraju kako se ta prošlost sada tumači i kako živi u našem sjećanju. Nazvao je *Hard Times* „knjigom sjećanja“. No zasigurno je slavio osobe koje je intervjuirao, posebice u nekim svojim kasnijim djelima. Iznimno je cijenio ljude koji su imali poteškoća i koji su bili predani društvenom i političkom radu, a koji se različito definirao, ali obično s pozicije koju bismo u američkom kontekstu nazvali „lijeva“.

No nisam siguran da se divljenje i simpatija mogu nazvati utilitarističkim. Godinama sam u mnogim prigodama postavljao pitanja o viziji koja se krije iza intervjua, a posebno iza recenzije knjige *American Dreams: Lost and Found*. No bez obzira na tu kritiku, ne smije se odbaciti važnost Terkelovog dostignuća. Njegov rad je puno složeniji kao povijest od recentnijih pokušaja objavljivanja intervjua kao što su *Story Corps*.

Usporedba njih dvoje dovodi do pitanja definicije usmene povijesti. *Story Corps*, za one koji nisu upoznati s projektom, organizacija je koja postavlja kabine na mnogim mjestima gdje ljudi mogu snimiti svoje priče. Obično postoji neki oblik monitoringa i koristi se predložak upitnika, no mnogi snimci su razgovori, često među članovima obitelji ili između prijatelja. Trake se onda pohranjuju u centru Folklife u knjižnici Kongresa. Do današnjeg dana, kada sam posljednji puta provjerio, snimljeno je 40 000 ljudi. *Story Corps* je objavila zbirku ležernih priča ili razgovora na odabrane teme, a zanimljivo je da ih je većina bila naslovljena „A Celebration“. Uz to se, na web stranici *Story Corps*, može pronaći izbor emisija iz zbirke s javnog nacionalnog radija, ali i neke druge. Pojedinačni izbori su dirljivi, puno toga otkrivaju, očigledno su dobro snimljeni i živopisno ispričani. Cilj je, prema riječima Davida Isaya, gurua te organizacije, „pronaći mudrost, čudo i poeziju u životima i pričama ljudi oko nas“. No, iako je i

Terkel, koji je tada bio u devedesetima, pomogao javno pokrenuti projekt u New Yorku, kada ih se usporedi s Terkelovim intervjuima, nešto nedostaje. Ono što nedostaje je povijesna maštovitost koja bi pričama dala kontekst.

Terkel je ušao u područje s konkretnim pitanjima, *Division Street*, velika depresija, starenje, itd. Intervjui su se vodili s tim pitanjima na umu, i jedno pitanje je vodilo ka drugome. Bila su dijelovi jedne cjeline. Tu cjelinu definirala je Terkelova povijesna maštovitost i njegova politika. Iako ih generalno nije objavljivao, to su bila dodatna pitanja. Zbirka *Story Corpsa* rezultat je jedne vrste procesa usisavanja koje pokupi sve i svašta, a poslije se od toga radi izbor za objavljivanje. Za razliku od Terkelovih radova, fokus dolazi nakon intervjuiranja. U intervjuima *Story Corpsa*, odsutnost povjesničara je očigledna. Ne postoji kritički ton. Taj bi ton, naravno, potkopao sentimentalnost. To je razlika. S Terkelom dobivamo povijest. Jasno je da sve priče nisu povijest, niti su svi razgovori dijelovi diskursa. Kritičari su razgovore *Story Corpsa* nazvali „epskim i intimnim“, „dirljivima“, „domaćima“, prepunima draži, itd. I na kraju, pretpostavljam da bismo se trebali osjećati uzvišeno, osjećati se kao da će sve riješiti, osjećati se ohrabreno. Na kraju sam se osjećao kao da se utapam u oceanu namaza od sljeza. Što god da *Story Corps* je, to nije povijest. No to je tema za neki drugi dan.

Pro tempore: Da li bi se, u tom smislu, usmena povijest mogla promatrati kao povijesna metoda koja je u suštini usmjerena protiv establišmenta?

U počecima usmene povijesti u Sjedinjenim Državama i raznim područjima Europe raspravljalo se o tome da je ta metoda bila iznimno važna u približavanju povijesne znanosti stanovništvu koje se do tada ignoriralo, posebno radničkoj klasi, ali kasnije se to proširilo i na rasne i etničke manjine, žene i seksualne manjine. Pretpostavljam da bi se moglo reći da je tada, u tom smislu, metoda bila usmjerena protiv establišmenta. Mislim da je to posebno bio slučaj kada su argumenti išli u prilog raznim programima etničkog istraživanja, ženskoj

povijesti, povijesti homoseksualaca, itd. te otvaranju tradicionalnog kurikulumu. No uvijek sam govorio da nisu osobe koje intervjuiramo te koji čine projekt za ili protiv establišmenta, već vrijednosti, stavovi, predrasude, ideologije, itd. koje osobe koje vode intervju uvode u područje. Prilično je moguće, a to je često i slučaj, da se intervjui s članovima radničke klase, ženama, manjinama, itd. vode na način da se ponize njihove kulture, životi, ciljevi i ambicije. Moguće je također i suprotno, odnosno intervjuirati ljude koji imaju vlast na način da se demistificira ta vlast, da se otkrije subjektivni ideološki temelj za neopravdane distinkcije koju je izazvalo ugnjetavanje klasa, patrijarhat, rasizam, itd. Determinanta je ono tko si, a ne odabrano područje istraživanja.

U neka vremena i na nekim mjestima gdje je organizacija profesionalnog povijesnog svijeta rigidnije definirana na vrlo tradicionalan način, a povijesni profesionalni život (upis, istraživanje, doktorsko usavršavanje, publiciranje, najamlijevanje, zadržavanje, unapređenje, trajno zvanje, itd.) jednako je rigidno definirana kao jedina pisana tekstualna analiza i interpretacija, usmena povijest mogla bi se smatrati anti-establišmentskom. U Sjedinjenim Državama djelovanje usmene povijesti prvo je locirano, kako je rečeno, u knjižnicama, arhivima, zbirkama manuskripta, povijesnim ili književnim društvima te u mjestima koje je profesura smatrala marginalnima. No nisam tako siguran da se to stanje jednostavno može preslikati u anti-establišmentski etos. U većem dijelu svijeta takvi stavovi prema radu usmene povijesti više ili manje nestali su u posljednja tri desetljeća.

Pro tempore: Često se područje usmene povijesti opisuje kao „pokret“. Zbog čega je to tako? Da li bi se moglo zaključiti da je poriv da se napiše (i snimi) „povijest odozdo“ promijenio disciplinu na ovaj način? Smatrate li Vi osobno da je usmena povijest pokret?

Mnoge moje kolege i ja raspravljamo o tome vrlo često. Imam ozbiljne nedoumice oko toga je li usmena povijest kao metoda zapravo pokret. Prije

bih rekao da sudionike pokreta privlači usmena povijest, iz više razloga. Jedan od tih je, posebice među društvenim povjesničarima, želja bilježiti i pisati o životima ljudi koji su izostavljeni iz tradicionalnog povijesnog pripovijedanja (neki ga nazivaju „glavnim pripovijedanjem“). Svijet usmene povijesti toliko je raznolik i kompleksan da je lociranje određene političke putanje u samom području jednostavno nemoguće. Ovisi o tome što podrazumijevate pod „pokretom“.

Sjećam se da je u ranim 1970-im godinama bilo govora o intervjuu usmene povijesti kao trenutku podizanja svijesti. Pretpostavka je bila da će ljudi uvidjeti svoje nezadovoljstvo. U nekim svojim ranijim izdanjima časopis *British History Workshop Journal* kolektivno je iznosio takve tvrdnje. Uvijek sam bio skeptičan. Sjećam se članka koji je napisao Jim Green u *American Radical History Review* koji je manje-više razvio tu ideju. Nedavno sam pročitao članke i čuo izlaganja u kojima ljudi govore o usmenoj povijesti i davanju ovlasti. Ono što obično misle je, prema mom mišljenju, da intervju onima s kojima razgovaramo dopušta da svojim životnim povijestima daju naracijsku formu i tako, na neki način, preuzmu dio kontrole nad onime što misle o sebi samima i kako se odnose prema svijetu. U nekom smislu postaju arbitari vlastitih sudbina. Ako uzmemo u obzir raspravu o prirodi razgovorne srodnosti (pogledaj dolje), pretpostavljam da bismo mogli nešto takvo tvrditi. No nisam tako siguran da bi to od usmene povijesti napravilo pokret ili da oni koji koriste taj pojam misle na takvu vrstu analize.

Pro tempore: Biste li rekli da je moguća usmena povijest društvenih elita? Je li takva usmena povijest u slučaju historiografije poželjna?

Većinu moga rada uključivalo je intervjuiranje ljudi koje bi se moglo smatrati članovima neke vrste društvene elite, onih koji na neki način vrše društvenu i političku vlast – političke figure, ali i službenici unutar organizacija, odvjetnici, menadžerski konzultanti, vođe raznih pokreta. Šaleći se, raspravljao sam o tome da je razlika između elite

i ne-elite razlika između onih koji imaju pristup odvjetnicima i onih koji nemaju. Ako uzmemo vršenje vlasti kao definiciju intervjuiranja elite, onda bismo morali uvidjeti da se dobar dio sveukupnog rada iz područja usmene povijesti sastoji od intervjuiranja „elita“. Mislim konkretno na projekte s političkim ili poslovnim vođama; projekte koji su tek nedavno postali zanimljivi europskim povjesničarima usmene povijesti, ali koji su već dugo bili glavna roba usmene povijesti u Sjedinjenim Državama. Također bih uključio mnoge projekte u lokalnoj povijesti u kojoj se intervjuiraju gradonačelnici, lokalni trgovci, religijski vođe, sindikalni službenici, itd.

Izvan ovakvih očiglednih razmatranja, pojam „društvena elita“ može poprilično zavarati. Zamislite sljedeće projekte iz usmene povijesti: liječnici protiv side, umjetnice lezbijke, vođe za građanska prava Afroamerikanaca, turisti – ljubitelji tanga, odvjetnici za ljudska prava u Južnoj Africi, ljudi koji su išli na plastične operacije ili sveučilišni disidenti iz Istočne Europe. U nekim je dijelovima usmene povijesti pojam „društvena elita“ teška kategorija. U današnjem svijetu moramo se prilagoditi višestrukim, a ponekad i proturječnim identitetima. Neka od najzanimljivijih prožimanja povijesti odozdo i povijesti elita mogu se pronaći u projektima koji dokumentiraju elitne institucije establišmenta (političke stranke, vladine agencije, poslovna poduzeća, dobrotvorna društva, itd.) u kojima su mnogi od onih koje intervjuiramo vrlo minorni službenici ili igrači. To su, po svim pokazateljima, ljudi, vrlo često žene, čiji će životi rijetko biti dio pisanih dokumenata institucije.

Očigledno vjerujem da je intervjuiranje „društvenih elita“ moguće. I jednako tako je očigledno da smatram da je takvo intervjuiranje „poželjno“, iako bih mogao koristiti različite riječi poput „vrijedno, korisno, važno“, itd. Na osnovnoj razini, a kako bi se razumjeli načini na koje funkcionira društveni poredak te kako je strukturiran, nužno je dokumentirati živote i odluke ljudi na svakoj razini tog poretka. Dio te zamisli je, u intervjuu koji se vode s onima koji vrše vlast, uvesti pitanja koja postavljaju oni koji nemaju vlast. Na taj način

možemo proizvesti neku vrstu protu-diskursa. Kako sam već konstatirao, zbog utjecaja Susmana dugo vremena su me zanimala pitanja ideologije, mita, pamćenja i svijesti te određeni načini na koji se oni isprepliću i otkrivaju skriveni diskurs teksta (u ovom slučaju pripovijest usmene povijesti). Moji prvi pokušaji da postavim takva pitanja dogodili su se kada sam radio na projektu u kojem sam intervjuirao povjerenike i osoblje fondacije. Vrlo složen i nejednak pogled na svijet očigledno leži iza financiranja stipendija, umjetnosti, radnih projekata u zajednici i svih ostalih programa takve vrste dobrotvornog rada. No jednako se tako očigledno slična kompleksnost može naći i u svjedočanstvima ljudi koji imaju manje formaliziran pogled na povijest.

Priča je prekomplikirana za ovo mjesto, ali potrebno je spomenuti nekoliko stvari. Pravilno istražena, informirana i kritička pitanja u intervjuu usmene povijesti trebala bi biti usmjerena na demistificiranje procesa promjena kroz vrijeme. Time mislim na definiranje intervjuu usmene povijesti kao trenutka stvaranja iskoristive prošlosti; artikuliranje skrivene razine diskursa koji informira svijet o onima koje intervjuiramo. No to znači da kao osobe koje vode intervju/povjesničari moramo također shvatiti da je i naš vlastiti pogled na povijest, pogled koji donosimo sa sobom na intervju, takav konstrukt. U intervjuiranju moramo shvatiti da smo uključeni u proces posredovanja između našeg pogleda na svijet i pogleda na svijet onih koje intervjuiramo, te posredovanja između njihove i naše prošlosti, njihove i naše sadašnjosti. To vrijedi bez obzira na društveno podrijetlo naših pripovjedača.

Nešto drugo nije nužno povezano s odgovorom na ovo pitanje. Intervju usmene povijesti predstavlja mnogo stvari. No on je sraz dviju logika. Prva je logika povjesničara/osobe koja vodi intervju, a koja se temelji na provedenom istraživanju i iskazana je u planu intervjuu. Druga je logika osobe koju se intervjuira, a temelji se na proživljavanju događaja koja se istražuju i načinima na kojima se to iskustvo zapamtilo i oblikovalo u pripovijest. Pokušao sam razviti metodu intervjuiranja koja će poštivati odnos tih dviju logika i razumijevanja.

Pro tempore: Uz poštovanje prema određenim disciplinama, smatrate li da usmena povijest najviše odgovara socijalnoj, političkoj, kulturnoj povijesti ili nekoj drugoj disciplini?

Usmena povijest je na mnogo načina teleološka. Ono što činimo, način na koji djelujemo, način na koji oblikujemo istraživanje, ljudi koje odabiremo za intervju, razumijevanje na koje pristajemo s njima, sve to ovisi o završnom projektu – o knjizi, filmu, radio programu, kazališnoj produkciji, obrazovnom sredstvu, arhivu kojima bi se u konačnici koristili istražitelji u budućnosti. Prikadnost se procjenjuje pomoću završnog proizvoda i to tako da se prepozna da ta prosudba može doći od puno ljudi i iz različitih pobuda. A to se s vremenom može promijeniti. Dok postavljamo nova pitanja o našoj prošlosti, dok na neki način otvaramo prošlost da bude procijenjena, ono što se jednom smatralo važnim blijedi, dok ono što se jednom smatralo nevažnim postaje predmetom naše pažnje. Ne samo da postavljamo nova pitanja, već nas počinje zanimati kako postaviti ta pitanja na nov način. U kulturnoj povijesti više nas zanima tekst nego podaci. Suprotno od toga je u društvenoj povijesti. U nekim djelima zanima nas oboje.

Kada kažete „neka druga disciplina“ mislite, pretpostavljam, na poddiscipline povijesti. Uvijek su me fascinirala različita mišljenja među društvenim i kulturnim povjesničarima. Na vrlo očigledan način usmena povijest postala je pomagati socijalne historije. Unatoč širokoj uporabi usmene povijesti u ženskoj povijesti, povijesti homoseksualaca, etničke povijesti, povijesti crnaca, kulturni povjesničari rijetko uključuju bilo kakvu raspravu o usmenoj povijesti u svojim komentarima o području. Čudesna mala kritika kulturne povijesti Petera Burkea tipičan je primjer. U praksi se, međutim, kreativni povjesničari s lakoćom kreću izvan tih granica. Zanimljivija bi bila rasprava o tome što sociolozi, antropolozi, psiholozi, itd. misle o metodama uporabe usmene povijesti, ako uopće nešto misle o tome.

Pro tempore: U kojoj mjeri su protestni pokreti u Sjedinjenim Državama i pokret za građanska prava 1960-ih godina utjecali na Vaš vlastiti rad te na usmenu povijest općenito?

Taj odnos u mom slučaju nije tako jasan kao što je u djelima drugih povjesničara usmene povijesti, poput većine autora koji su dali svoj doprinos u knjizi *Our Common History*, a koju je uredio Paul Thompson, zbirci radova koji su predstavljeni na međunarodnom susretu posvjesničara usmene povijesti u Essexu, Engleskoj, 1978. ili mnogih društvenih povjesničara koji su samosvjesno tražili povijest „odozdo“. Prema mom mišljenju, postoje tri aspekta ovog pitanja: moje zanimanje za teoriju i metodu, moj stvarni rad u obliku vođenja različitih projekata iz usmene povijesti, te uloga novih ljevičara u redefiniranju zadaće povjesničara usmene povijesti.

Prvo, kako sam rekao, mnogo godina su me zanimala pitanja ideologije, svijesti, mita i pamćenja. Elitni intervjui (intervjui u kojima pripovjedači imaju dobro definirano shvaćanje samih sebe u povijesti) nisu jedini intervjui u kojima ti problemi dolaze do izražaja, kao što sam i pokušao pokazati u jednom eseju koji sam napisao iz iskustva dok sam radio na projektu dokumentiranja povijesti radničke klase u New Yorku. U tom smislu sam uvijek osjećao sponu s povjesničarima kao što su Luisa Passerini i Alessandro Portelli, koji su u svom radu pokušavali ući u dubinu kompleksnosti usmene povijesti kako bi otkrili dublje razine značenja i povijesne svijesti u ljudi ne-elitnih klasa. U mom vlatitom radu okrenuo sam se djelima napisanima u marksističkoj tradiciji (posebice onom Louisa Althussera o simptomatičnom čitanju) kao što su to i oni učinili (Gramsci). Tako da govorimo zajednički jezik. Kao što sam napisao u predgovoru drugog izdanja *Envelopes of Sound*, određeni načini na koje sam napravio taj preokret bili su i istraživački i politički rad nakon propasti nove ljevice u Sjedinjenim Državama.

Drugo, godinama sam u svom radu i profesionalnom životu pokušavao metodu usmene povijesti učiniti dostupnijom široj publici i proširiti spektar naših nedoumica. Je li to „povijest odozdo“ ili ne,

ostavljam drugima da odluče. Dok sam radio za *New Jersey Historical Commission* moj poseban zadatak bio je proširiti djelovanje usmene povijesti u New Jerseyju, te sam svjesno počeo pomagati u pokretanju lokalnih projekata u novim područjima kao što su: povijest radničke klase, etnička povijest i povijest Afroamerikanaca. Kada sam bio direktor ureda *Columbia University Oral History Research Office*, zajedno sa svojim osobljem poboljšao sam prikupljanje u novim područjima, pomogao umrežiti djelovanja usmene povijesti u afroameričkim, portorikanskim i kinesko-američkim zajednicama, pokrenuo seriju seminara koji su doveli vodeće europske i američke povjesničare usmene povijesti u New York, a u kojima su sudjelovala osoblja različitih projekata u zajednicama. Imali smo ulogu savjetnika za bezbroj projekata unutar zajednice i, gdje je to bilo moguće, pokušavali prikupiti sredstva za njih. U sklopu društva *American Oral History Association*, u čijem vijeću sam radio godinama, a onda kao predsjednik, radio sam s drugima kako bih organizaciju učinio dostupnijom ne-akademskim lokalnim povjesničarima u zajednici te kako bih proširio one vrste rada i područja koja su bila predstavljena u programu. Mislim da smo u tome, a trajalo je nekoliko godina, bili prilično uspješni. Treće, iako se neće svi povjesničari usmene povijesti složiti s pozivom Paula Thompsona da povjesničari usmene povijesti stvore novu socijalističku povijest, nema sumnje, što se mene tiče, da se velika vjera u stvaranje međunarodne zajednice usmene povijesti može identificirati kao dio nove ljevice. Najodređenije u stvaranju povijesti odozdo bile su politike 1960-ih i 1970-ih koje su dominirale u djelima usmene povijesti. Ne želim implicirati da su to jedine nedoumice među povjesničarima usmene povijesti, ali većina rasprava u području kreće se oko tih pitanja i kao rezultat toga pitanja metodologije. Primjerice, jasno mi je da su usmjerenost ka zajedničkom autoritetu, nedoumice oko subjektivnosti i identiteta, koncentriranost na ugnjetavanje, ljudska prava i kršenje, sve elementi našeg rada koji proizlaze iz problematike nove ljevice i porasta raznih pokreta slobode povezanih s tom političkom formacijom.

***Pro tempore:* U vašem članku „Values and Methods in the Classroom Transformation of Oral History“, u zbirci radova *Preparing the Next Generation of Oral Historians* pisali ste o odnosu između historiografije i usmene povijesti. Spomenuli ste da Vas osobno više brine strukturalno područje unutar kojeg se ljudsko djelovanje u povijesti odvija. Možete li nam pobliže objasniti to svoje stajalište?**

Kada sam rekao da me više zanima strukturalno područje unutar kojeg se odvija ljudsko djelovanje u povijesti, to je bio jedan trenutak u dugoročnoj borbi da se suzbije individualizirajuća, a ponekad i otuđujuća tendencija usmene povijesti i način na koji ona doprinosi iskrivljenom smislu individualizma i poraznoj ideologiji krivnje. To je poseban problem u američkoj kulturi – problem koji je prekompleksan da bi se njime ovdje detaljno bavili. Ukratko: kako netko može objasniti način na koji je emersonsko uvjerenje da je institucija tek sjena čovjeka degeneriralo u popularnost onih gluposti od romana Ayn Rand?

Živimo u svijetu povezanosti, mreža posrednika koji komuniciraju, i te veze su ključ razumijevanja kako i zašto se netko, prema riječima Judith Butler, prikazuje. Samo po sebi je razumljivo da je komunikacija od vitalne važnosti za ljudsku kulturu. Stoga su te veze utkane u raznovrsnost načina na koje netko komunicira u svijetu mreža: sa samim sobom, sa slučajnim vezama, sa svojim društvenim miljeom i s nečijim pogledom na povijest (proces promjene kroz vrijeme). Tvorevina okružuje informaciju. To je strukturalno područje. Sve ovo je, naravno, puno kompliciranije, posebice u naše doba informacijske tehnologije, ali zasad zadovoljava.

***Pro tempore:* Možete li reći jeste li primijetili neke promjene u području usmene povijesti u Sjedinjenim Državama u posljednjih deset do dvadeset godina?**

Bilo je više vrsta promjena. Gdje početi? Možda s anegdotom – kada sam započeo s radom sredinom 1960-ih, kada su se publikacije autora, koji koriste

usmenu povijest, recenzirale u vodećim stručnim časopisima, recenzenti su bili neugodni; isticali su krhkost pamćenja, uspomena koje su korisne sebi samima. A sada se osuđuju autori koji ne provode ili ne konzultiraju usmenu povijest. Unutar same struke to predstavlja veliku promjenu.

Zatim, ako se dobro sjećam, kolegiji vezani uz usmenu povijest utemeljeni su na možda tri koledža ili sveučilišta. Danas, prema neslužbenoj procjeni, postoji stotine kolegija koje nude odsjeci za povijest na koledžima i sveučilištima te u nepoznatom broju srednjih škola. Ti kolegiji se kreću od uvodnih pa do onih na diplomskom studiju. Previše je publikacija ili drugih vrsta prezentacije čiji autori tvrde da se njihov rad temelji na intervjuima usmene povijesti, da bi ih se moglo prebrojati. Ja osobno smatram da je nemoguće pratiti sve što se događa u toj disciplini. Samo jednostavan pogled na softversku aplikaciju usmene povijesti [H-ORALHIST-NET.MSU.EDU] dokaz je o popularnosti metode. U Sjedinjenim Državama sada postoje tri izdavača koji nude niz knjiga o usmenoj povijesti, a čini se da su i razni časopisi uspješni. U doba opadanja akademske ekonomije, usmena povijest je industrija koja cvjeta.

Takva popularnost ima i negativnu stranu. Nemoguće je pratiti sve te brojke projekata i intervjua o kojima se izvještava ili koji se spominju, a kamoli da se provodi bilo kakva vrsta evaluacije. Za veći dio evaluacija, onakva kakva jest, dolazi nakon intervjua koji se koriste za razne produkcije; knjige, video prezentacije, radijske emisije, članci, itd. Nadalje, postoje mnogi projekti koji su, čini se, više zbrda-zdola i nešto više od sesija čavrljanja, jedan korak ispred (i to je velikodušno) komercijalne televizijske nostalgije. U javnosti se usmena povijest brkala s takvim trivijama.

Istodobno, povjesničari usmene povijesti postali su sofisticiraniji u metodološkom smislu kada se radi o pitanjima pamćenja, naracije i samog sebe, ali ne nužno u teoretskom smislu. To je dojam koji sam stekao čitajući razne časopise i druge publikacije te dok sam recenzirao rad Lynn Abrams o teoriji usmene povijesti. Ukratko, koriste se trostruka distinkcija koju je radio Guy P. M. Widdershoren

kada se radi o odnosu između pripovijesti i životne povijesti: prvo, pripovijest kao rekonstrukcija života, a koja se fokusira na vezu između svjedočanstva i događaja; drugo, pripovijest kao dijalog između prošlosti i sadašnjosti, a koja pokušava integrirati tekstualnu i povijesnu analizu u interpretacijski čin; ili treće, pripovijest kao tekst u novom kontekstu. Mislim da većina američkih povjesničara usmene povijesti radi u prvom stilu. Neki, možda pod utjecajem Alessandra Portellija, rade pod pretpostavkom drugog stila, a nekoliko njih (možda srećom) radi u trećem dijelu. Znam da ovaj odgovor, koji se temelji na subjektivnim saznanjima, nije onaj koji biste htjeli, ali mislim da ipak objašnjava trenutno stanje teorije u SAD-u.

Puno očiglednija je radikalna promjena koju je donijela revolucija u našoj tehnologiji. Ako razmišljamo o praksi na način da ona uključuje stvaranje, interpretaciju i prezentaciju razgovora o prošlosti, onda u svakoj fazi novije tehnologije imaju sve važniju ulogu. U ovako malom prostoru nemoguće je navesti sve načine na koje smo koristili izuzetne inovacije u tehnologiji za sam naš posao. Popis bi zasigurno uključivao: video- intervju, digitalno snimanje, izrađivanje kazala i uređivanje, povećanje kvalitete naše proizvodnje, digitalno pripovijedanje, narativne mreže, novi i zanimljivi načini korištenja interneta kako bismo doprli do nove publike ili obradili naše snimke, ogromna ekspanzija u brojkama i vrsti ljudi koji se bave usmenom poviješću. (Je li to demokratizacija prakse?). Siguran sam da se svaki čitatelj ovog zapisa može sjetiti desetaka drugih stavki koje bi se mogle dodati popisu. Tek smo na početku promišljanja o posljedicama ove transformacije. Moj dojam je da je veći dio promišljanja usmjeren na pitanja obrade –lakše metode prezentiranja nego što je transkript, proizvodnja kvalitetnih snimki, tehnologija prepoznavanja glasa, razne vrste software-a koji su dostupni za lakši prijenos, itd. - nego na složenija pitanja. To će, nadam se, biti zadaća generacija koje dolaze.

Mnoge od tih promjena nisu, naravno, ograničene na Sjedinjene Države, što je samo po sebi promjena u području. Sada je to više međunarodno, i

strukturalno gledano kroz utemeljenje međunarodnog društva i njihove konferencije i publikacije, i neslužbeno kroz sve više bliskih kontakata i komunikacije među povjesničarima usmene povijesti u cijelom svijetu. Jedan je primjer, naravno, i ovaj zapis.

Pro tempore: Je li ponekad teško povjesničaru pronaći ravnotežu između vlastite interpretacije i priče osobe koju intervjuira? Kako Vi gledate na taj odnos?

Promišljanje generacije koja se izrazito bavi inter-subjektivnošću, koja je predana radu protiv objektiviziranja osobe koju se intervjuira, i u suprotnosti s idejom da je odnos intervjuja jedan od kontemplativnih udaljenosti u kojoj osoba koju se intervjuira nudi podatke, a povjesničar drži monopol nad interpretacijom, najbolje je sažeto u promišljanju Portellija. Uvijek iznova je u svojim djelima, prema mom mišljenju, elokventno išao u dubinu kompliciranog skupa odnosa u intervjuu usmene povijesti. Prepoznavši nužnu ulogu povjesničara/osobe koja vodi intervju i aktivne maštovitosti osobe koju se intervjuira, pokazao je da se radi o posredovanju različitih, ali jednakih razumijevanja obojice koji proizvode značenje pripovijesti o prošlosti koja je sadržana u intervjuu. Teoretski i metodološki, na pitanje je dan odgovor.

Međutim, precizan način na koji se manipulira stavom u intervjuu i unutar granica bilo kojeg projekta, može se razlikovati kroz vrijeme i prostor. U nekim slučajevima ta razlika može dovesti u pitanje privrženost temeljnom načelu jednakosti partnera, ali smjernice su postavljene.

Pro tempore: Možete li nam reći nešto o odnosu između uobičajenih pisanih izvora i izvora koje skupljaju povjesničari usmene povijesti? Mnogi povjesničari još uvijek daju prednost „tradicionalnim“ izvorima. Kakvo je Vaše stajalište o tome?

Iskustveno gledano, razlike između čitanja i slušanja, pisanja i govorenja su velike. Psihološki gledano, čitanje je vanjsko u odnosu na tijelo, a slušanje i govorenje unutarnje. Dok čitam sam sam,

dok govorim nikad nisam sam (osim ako se radi o monologu, naravno – ali zanimljivo je da skoro sva saznanja o naporima da se ljudima daju snimači tako da mogu ispričati svoje povijesti bez slušatelja slažu da nisu ništa postigli). Više u skladu s onim što Vi govorite bila bi možda shvaćanja Deborah Tannen i Davida Crystala o svakodnevnim djelima govorenja i čitanja, pisanja i slušanja (u engleskom jeziku). To naglašava načine na koje se pisanje i govor smatraju alternativnim, „jednakim“ „stavovima lingvističkog izražavanja“ (Crystal, 149) i ističe razlike između njih te jedinstvene karakteristike svakog. Takva razmatranja mogu osigurati kontekst za odgovor na Vaše pitanje, ali mislim da rijetko to čine.

Moj dojam je da je danas rijetkost pronaći dokaz ranijeg odbijanja da se uopće koriste usmeni izvori osim da se dobije zanimljiva anegdota za pisani dokument. Imajući to na umu, bilo kakav pregled publikacija koje iznose i najskromnije tvrdnje o usmenoj povijesti pokazao bi kontinuum. S jedne strane imamo ona djela koja se sastoje ni od čega drugog osim usmenog svjedočanstva (obično u obliku memoara, ali ne uvijek), a po uzoru na Terkela. S druge strane imamo monografske studije koje intervjuima nude nekoliko fusnota koje potvrđuju činjenicu ili mišljenje koje je pronađeno u pisanim izvorima. Između ta dva pola pronaći će se cijeli niz mješovitih uporaba. No iza toga, nadamo se, dijalektička je uporaba, naravno, tajna poruka o tome kako je važan skup izvora ako ga se uspoređi s drugim. U većini slučajeva, historiografski zapis o jedinstvenim osobinama obiju strana i kako se one koriste u kombinaciji, bio bi vjerojatno prenametljiv, ali možda bi se trebalo podučiti recenzente koji pišu za časopise u području da posebnu pažnju poklanjaju tom pitanju.

U praksi odnos između intervjua usmene povijesti i pisane dokumentacije događaja koji se istražuju ovisi o istraživačkoj okolini. Zamislimo tri scenarija.

U prvom se spremamo voditi intervju u situaciji u kojoj su zapisi događaja ili institucija koje nas zanimaju sačuvani, sakupljeni, arhivirani i pripremljeni za uporabu. Arhiv je otvoren istraživačima,

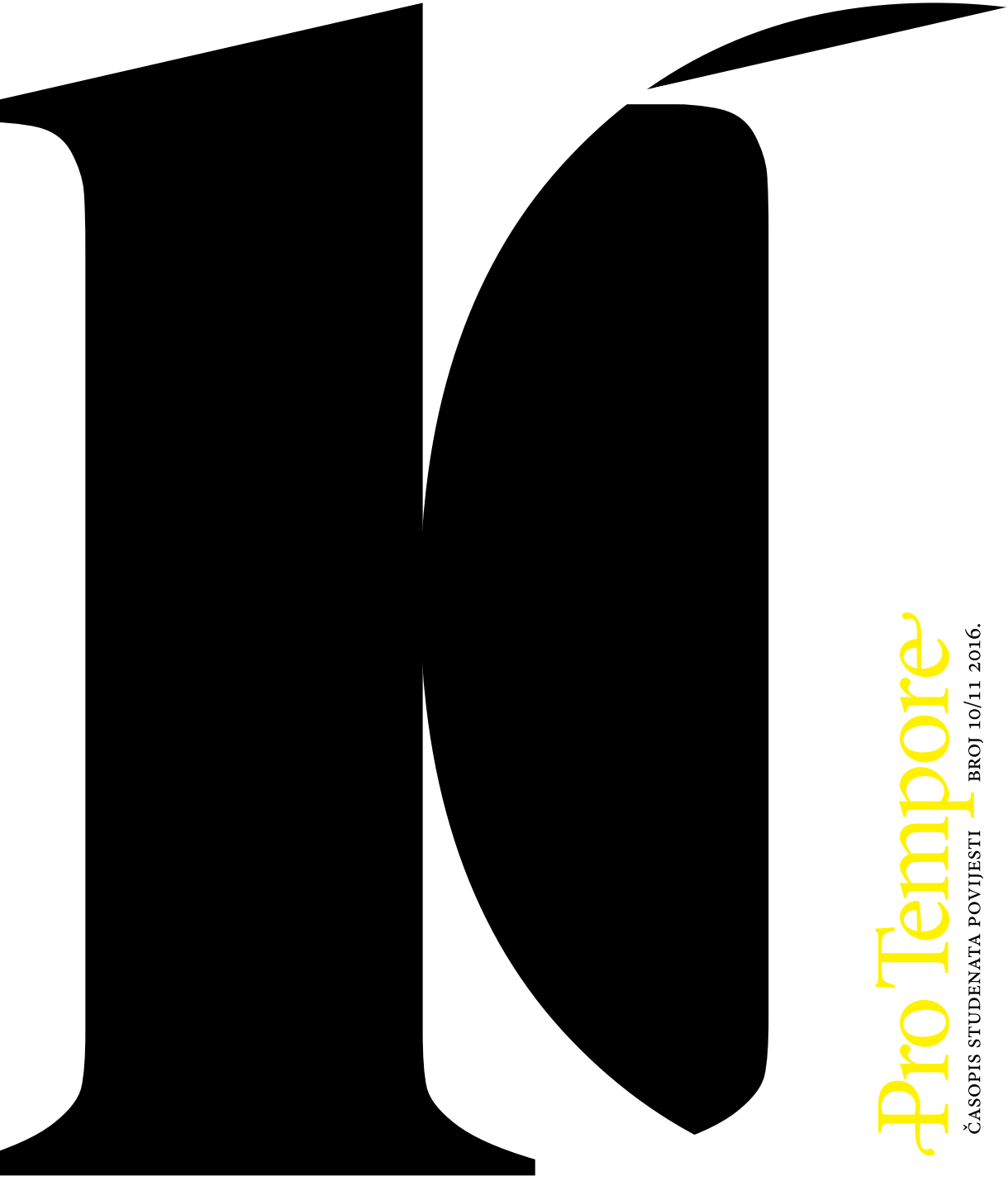
postoji i podučeno osoblje, s dobrim namjerama se utire putanja istraživanja prije intervjua, a svi zapisi bit će dostupni dok budemo intervjuirali radi provjere, itd. No to provjeravanje je dvosmjerna ulica. Ne samo da će pisani zapisi koristiti da bi se verificirali i nadopunili intervjui, već će se intervjui koristiti kako bi se objasnili pisani zapisi i njihovo podrijetlo. Svaki nadopunjuje drugi. I druga okolina bi, na neki način, bila dobrodošla – okolina u kojoj ne postoje zapisi, a ako i postoje, oni su minimalni, prolazni. U tom slučaju bi se usmene povijesti koristile kako bi se povezale preostale mrvice zapisa koje još postoje ili bi se koristile da se ispriča cijela priča. Treća istraživačka okolina, i najgora, je ona u kojoj se drže svi zapisi, ali su pohranjeni, htjeli ne htjeli, u neobilježenim kutijama na neobilježenim policama u skladištu kao strukture. U ovom slučaju, usmene povijesti bi se najvjerojatnije najbolje koristile kao vodiči kako bismo shvatili pisane zapise, ali uporaba tog zapisa bila bi, najblaže rečeno, osebujna.

Nisam siguran da je to odgovor na Vaše pitanje, no osobno ne zagovaram privilegije jedne lingvističke forme nad drugom. Na neki način svi izvori se moraju dekonstruirati, a način na koji se to radi temelj je evaluacije. No to je argument koji bi naveo bilo koji instruktor u istraživačkom projektu iz povijesti. Zapravo je Vaše pitanje došlo u, za mene, zbunjajuće vrijeme. Upravo sam završio s čitanjem memoara osobe koju sam dvanaest sati intervjuirao prije gotovo dvadeset godina. Tako da ispred sebe imam napisane memoare od preko dvjesto stranica i intervjui koji je još dulji. Intervju je vođen u zatvoru u prisustvu stražara i u vrijeme koje je bilo bliže zločinu zbog kojeg se služila kazna tako da su određeni dijelovi priče bili zabranjeni. To više nije slučaj i u memoarima se, što se tiče nekih pitanja, ide u detalje. Osim ovakvih očiglednih razlika, želim sjediti i proučavati uporabu jezika i načine na koje je povijest konstruirana u svakom modalitetu. Pitajte me ponovno sljedeće godine.

Pro tempore: I u institucionalnom smislu, možete li nam reći koliko je usmena povijest danas metoda koju koriste akademski povjesničari na

sveučilištima i koliko je to metoda izbora za amaterske povjesničare i lokalne škole? Smatrate li da je taj neakademski segment pozitivan razvoj?

Većina mog profesionalnog života bila je povezana s usmenom poviješću na ovaj ili onaj način, kroz vođenje projekata, intervjuiranje, pisanje i poučavanje. No također sam mnogo godina bio uključen u pokret za javnu upotrebu povijesti i mislim da se ovo pitanje najbolje može odgovoriti iz te perspektive. Mjesto gdje treba početi jest, mislim, prvo poglavlje knjige *Theatres of Memory* koju je napisao Raphael Samuel, a čiji je naslov „neslužbeno značenje“. To je jedna od najboljih i najtemeljnijih kritika fetišizma akademskih stajališta o povijesnom radu. Argument je kompleksan, ali najbolje sažet u njegovoj tvrdnji „Ako se na povijest više gleda kao na djelatnost nego na profesiju, onda bi bilo mnoštvo njezinih praktičara“. „Ako na usmenu povijest gledamo kao na djelatnost, zašto bismo onda radili kategorije našeg rada koje se temelje na „ljudima koji rade na sveučilištu“ i „amaterskim povjesničarima i lokalnim školama“? Bolja distinkcija bila bi: pisci, istraživači, izvođači, nastavnici, studenti, arhivisti, medijski producenti, itd. Naš zadatak tada ne bi bio raditi neopravdane razlike između praktičara, već pomoći u osmišljavanju načina na koje se metoda usmene povijesti može redefinirati i prilagoditi tako da bude dostupna što je moguće većoj areni povjesničara i što je moguće široj publici. Naš posao je pomagati ljudima u osmišljavanju načina kako osvijestiti svoju prošlost tako da mogu maksimalno uvećati svoja prava da znaju ono što znaju. Na neki način sav povijesni rad ima tu ambiciju. Problem je što su u prošlosti i praktičari i publika bili preusko shvaćeni. Usmena povijest nudi obećanje da će poboljšati oboje. To je zamisao kojom se povodimo dok radimo.



Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu



Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com